

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

De Watersector Exportindex (WEX)

1995-2016, prognose 2017

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Netherlands Water Partnership en wordt gefinancierd door het programmabureau Partners voor Water.

NETHERLANDS
WATER PARTNERSHIP

**PARTNERS
VOOR WATER**

Dick Snel

Zoetermeer, Januari 2018

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

De Watersector Exportindex (WEX)

WEX: index om de ontwikkeling van de export van de watersector te volgen

Inleiding

Om de ontwikkeling van de export van de watersector in kaart te brengen, is door Panteia een indexcijfer voor de export van wateractiviteiten ontwikkeld: de Watersector Export Index (WEX). De WEX is opgebouwd vanuit de volgende deelsectoren (zie bijlage 2):

Watertechnologie:

- watervoorziening (drinkwatervoorziening en -behandeling, drinkwatertransport en -distributie, industriële watervoorziening en -behandeling, industrieel watertransport en -distributie);
- afvalwater (collectie en/of sanitatie, industrieel afvalwater, huishoudelijk afvalwater en hergebruik van afvalwater).

Deltatechnologie:

- waterbeheer (integraal waterbeheer, grondwater, oppervlaktewater, waterkwantiteit, waterkwaliteit);
- water en groen;
- waterbouw (kustontwikkeling, havenconstructie en baggeren).

Het basisjaar voor de WEX is 2000. De WEX is voor dat jaar gelijkgesteld aan 100. Tot en met 2015 is de WEX gebaseerd op statistische bronnen. De statistieken hebben echter als nadeel dat ze sterk achterlopen. Een actuele WEX, ofwel een goed beeld van de huidige totale export van de Nederlandse watersector, kan worden verkregen door de gegevens van een aantal verschillende spelers uit de markt te combineren. Hierbij biedt een enquête uitkomst (zie bijlage 2). Door de medewerking van een groot aantal bedrijven, is het mogelijk gebleken om een voorlopige vaststelling voor de WEX 2016, verwachte realisatie voor 2017 en verwachting voor 2018 te presenteren.

Ontwikkeling van de WEX 2000-2016

Met kleine dip in 2002, voortdurende stijging WEX tot 2009

De ontwikkeling van de WEX is gepresenteerd in figuur 1. Tot 2001 nam de export van wateractiviteiten flink toe. De index voor de export van wateractiviteiten stond in 2001 op 109,9. Dit komt neer op een export van 4,5 miljard euro. Daarna is een periode van laagconjunctuur ingetreden. Niet alleen de groei van de Nederlandse economie liep terug, maar ook de mondiale economie kreeg het zwaar te verduren. Dit vertaalde zich in een lichte daling van de WEX in 2002. Na een kleine dip herstelde de WEX zich al snel. De watersector kon profiteren van de toegenomen vraag uit het buitenland. Sindsdien heeft de watersector kunnen profiteren van de mondiale groei van de wereldeconomie. De export van wateractiviteiten nam ieder jaar sterker toe. Met een toename van de export van wateractiviteiten met respectievelijk 14 en 15%, namen 2006 en 2007 een van de sterkste toenames voor hun rekening. De WEX piekte in 2008 en kwam uit op 161,5. Dit komt neer op een exportomvang van wateractiviteiten van circa 6,7 miljard euro.

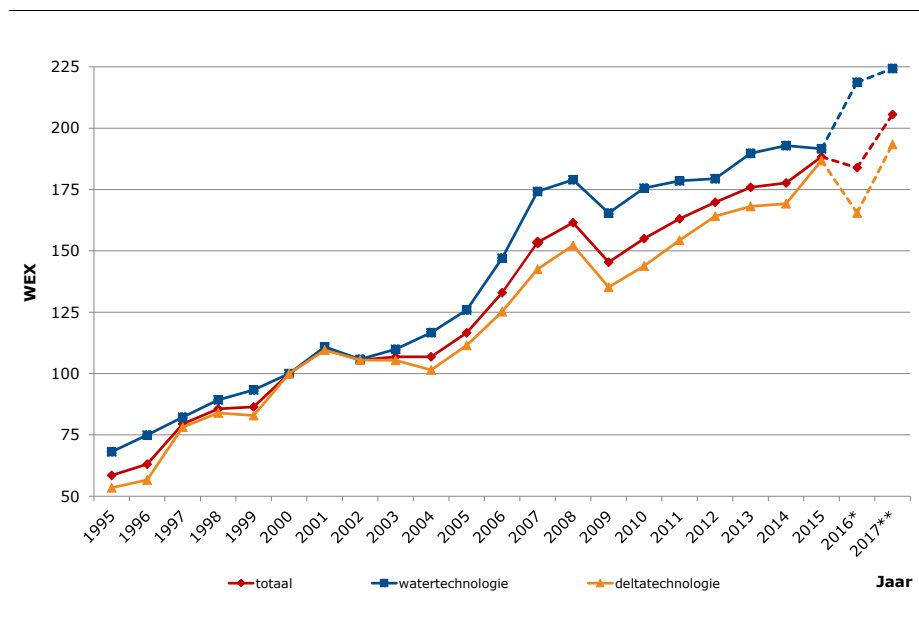

Forse daling WEX in 2009 als gevolg van kredietcrisis

In de tweede helft van 2008 zette de kredietcrisis in. De crisis zorgde niet alleen voor malaise op de financiële markten, maar had ook een drukkend effect op de economische groei. In de tweede helft van 2008 zakte de exportmarkt, als gevolg van de wereldwijde kredietcrisis, volledig in elkaar. De volumegroei van de relevante wereldhandel daalde van 7,5% in 2007 naar 1,2% in 2008.¹ De groei van de WEX zwakte af.

In 2009 waren de gevolgen van de kredietcrisis op alle fronten goed zichtbaar. De wereldeconomie kromp met 0,1%. De Nederlandse economie werd geconfronteerd met een krimp met 3,8%. De Nederlandse goederenexport nam maar liefst af met 9,6 % in volume en 14,2% in waarde. De scherpe economische terugval heeft ook geleid tot een forse daling van de export van wateractiviteiten, met 10%. De WEX daalde in 2009 tot 145,4, ofwel een exportomvang van wateractiviteiten van 6 miljard euro.

figuur 1 De Watersector Exportindex (WEX) voor de periode 1995-2017 (2000=100)²

* De WEX voor 2016 betreft een voorlopige realisatie.

** De WEX voor 2017 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2017.

Export watersector stijgt ondanks eurocrisis in 2010-2014

In 2010 en begin 2011 was even sprake van een economisch herstel, maar door de eurocrisis kromp de Nederlandse economie sinds de tweede helft van 2011 weer. De economische krimp liep nog door in 2012 en 2013, maar in de tweede helft van 2013 begon de Nederlandse economie weer iets aan te trekken. De uiteindelijke krimp van de Nederlandse economie was, met 0,2%³, daarmee iets minder sterk dan in 2012 toen de krimp 1,1% was.

De wereldeconomie bleef groeien, maar het groeitempo was wel lager dan voorheen. De groei van de wereldeconomie was 3,3% in 2013. De

¹ CPB, Macro Economische Verkenning 2017, Den Haag.

² De WEX voor 2011 en 2012 is iets gewijzigd ten opzichte van eerdere publicaties vanwege herziening van gegevens door het CBS.

³ CPB, Macro Economische Verkenning 2017, Den Haag.

wereldhandel begon in 2013 weer iets aan te trekken met een groei van 2,2%.⁴ De watersector profiteerde in de crisisjaren van deze mondiale groei. Doordat de bedrijven in de watersector veelal actief zijn in de mondiale groeiregio's bleef de export van wateractiviteiten ook groeien. De watersector heeft zich daardoor relatief gunstig ontwikkeld.

De wereldeconomie bleef in 2014 groeien. De toename was 3,4%. In 2014 liet de Nederlandse economie weer een voorzichtig economisch herstel zien met een groei van 1,4%. De positieve exportontwikkeling van de watersector van de voorgaande jaren, trok ook in 2014 door.

Watersector profiteert in 2015 van groei in mondiale regio's

De ontwikkeling van de wereldeconomie laat een wisselend beeld zien in 2015. Enerzijds een groei afzwakking in de opkomende economieën, en anderzijds voortgaand economisch herstel in Europa en de VS. Per saldo groeide de wereldeconomie met 3,4%, en de wereldhandel met 3,8%. De Nederlandse economie herstelde zich verder met een groei van 2,3%. De watersector profiteerde van de economische groei in de gebieden waar de sector mondiaal actief is. De WEX steeg met 6% tot 188,3 (7,8 miljard euro).

2016: terugval van de export van wateractiviteiten, door verslechterde marktomstandigheden

In 2016 bleef de groei van de wereldeconomie wat achter ten opzichte van 2015. Vooral door een achterblijvende ontwikkeling in opkomende economieën, zoals Rusland en Brazilië, was sprake van een minder sterke handelsgroei, tegenover een handelsgroei die redelijk stabiel is in de geavanceerde economieën. Per saldo groeide de wereldeconomie en wereldhandel met respectievelijk 3,2 en 3,6%. De export van wateractiviteiten ondervond nadrukkelijk de invloed van verslechterde marktomstandigheden, onder meer door een lage olieprijs, overcapaciteit en een minder sterke groei van de wereldhandel. De groei van de Nederlandse economie, 2,2%, zette zich door, vooral gedragen door een groei van de binnenlandse bestedingen.

Ruim 50% van de ondervraagde bedrijven zag de export van wateractiviteiten toenemen. Bijna 10% werd geconfronteerd met een omzetsdaling. Vooral bij bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zijn relatief veel bedrijven met een omzetsdaling. Deze bedrijven ondervonden de gevolgen van dalende investeringen als gevolg van de dalende olieprijs. De export van wateractiviteiten daalde per saldo met zo'n 2,4%. De WEX komt daarmee uit op 183,9, ofwel 7,6 miljard euro.

Vooruitzichten 2017 en 2018

2017 en 2018: flinke groei van export van wateractiviteiten, optimisme over marktontwikkelingen

De Nederlandse economie zal volgens het CPB in 2017 en 2018 flink groeien, met naar verwachting 3,2 en 3,1%. De groei wordt breed gedragen. De goederenexport presteert bovengemiddeld, de consumptie profiteert van de aantrekkelijke werkgelegenheid en om aan de hoge vraag te kunnen voldoen gaan bedrijven meer investeren.

De wereldeconomie is sinds eind 2016 in een stroomversnelling gekomen. In 2017 zal de wereldeconomie groeien met 3,4 en zal aantrekken tot 3,9% in 2018. De groeiversnelling zal in vrijwel alle regio's te zien zijn. De wereldhandel zal met respectievelijk 4,5 en 4,3%

⁴ CPB, Macro Economische Verkenning 2017, Den Haag.

groeien. De groei wordt aangedreven door een sterke groei van investeringen in ontwikkelde landen, hoge binnenlandse bestedingen in China en toename van economische activiteiten in Europa⁵

De bedrijven in de watersector zijn positief over de situatie op de buitenlandse markt. Ruim 80% van de ondervraagde bedrijven beoordeelt de huidige situatie op de buitenlandse markt voor wateractiviteiten als (zeer) gunstig.

De bedrijven in de watersector zijn gematigd positief over de ontwikkeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten in 2017. 54% van de bedrijven verwacht dat de buitenlandse omzet van wateractiviteiten in 2017 zal toenemen. Ruim een derde van de bedrijven verwacht een gelijkblijvende omzet. Per saldo zal de export van wateractiviteiten in 2017 wel flink toenemen (12%). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een herstel van de vraag op het gebied van de deltatechnologie. Bedrijven die werkzaam zijn in de deltatechnologie zijn aanmerkelijk optimistischer dan de bedrijven in de watertechnologie. Per saldo verwachten de deelnemende bedrijven een groei van de buitenlandse wateractiviteiten van ongeveer 12% te realiseren.

De gunstige ontwikkeling van de (wereld)economie is ook zichtbaar in de verwachtingen voor 2018. Zo'n 80% van de bedrijven verwacht een toename van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten. De deelnemende bedrijven voorzien voor 2018 een gemiddelde groei van de buitenlandse wateractiviteiten met circa 14%.

Beste toekomst-
kansen voor
afvalwater,
watervoorziening en
waterbeheer

Vrijwel alle bedrijven zien de toekomst op het gebied van wateractiviteiten met (veel) vertrouwen tegemoet (93%). Voor de wateractiviteit *afvalwater* worden door de meeste bedrijven de beste toekomstkansen gezien, gevolgd door *watervoorziening* en *waterbeheer*. Op de vraag waarom zij een stijging verwachten, komen uiteenlopende antwoorden. Een deel van de bedrijven ziet de export van wateractiviteiten stijgen door de aantrekkende economie en markt. Andere bedrijven signaleren een toenemende vraag, maar schrijven dit niet direct toe aan de economische ontwikkeling. Zo komt er meer vraag als gevolg van de klimaatverandering waardoor nieuwe voorzieningen nodig zijn, zoals het vergroten van sanitatiemogelijkheden en het aanscherpen van veiligheidseisen in kustgebieden. Daarnaast geven enkele bedrijven aan dat zij bepaalde producten of diensten hebben ontwikkeld waar zij zich mee kunnen onderscheiden en waar zij het komende jaar veel van verwachten.

De meeste kansen voor de export van wateractiviteiten zien de bedrijven in de EU-landen, gevolgd door het Midden-Oosten, Azië en Afrika. De deelnemende bedrijven aan de enquête is gevraagd om een top 3 te geven van landen waar zij de meeste kansen zien. Uit figuur 2 en figuur 3 valt af te lezen dat de deelnemende bedrijven aan de enquête met watertechnologie de meeste kansen voor wateractiviteiten naast in de ons omringende landen Duitsland en België, in de Verenigde Staten, Canada, India en China zien.

⁵ CPB, CPB Policy Brief 2017/13, Den Haag 2017.

De bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zien in het buitenland de meeste kansen in Duitsland in de directe omgeving, en in de Verenigde Staten, China en India.

figuur 2 Landen waar volgens de deelnemende bedrijven de meeste kansen liggen, bedrijven met watertechnologie (n=52)

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

figuur 3 Landen waar volgens de deelnemende bedrijven de meeste kansen liggen, bedrijven met deltatechnologie (n=25)

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

WEX: water- en deltatechnologie

Groei watertechnologie; deltatechnologie herstelt in 2017, na terugslag in 2016

In figuur 1 is te zien dat de WEX voor de watertechnologie al een tijd iets hoger is dan de WEX voor de deltatechnologie. Vanaf 2009 groeit de sector deltatechnologie sterk. De sector watertechnologie kende een stabilisatie van de omzet in de periode 2010-2012. Vanaf 2013 laat deze sector weer een groei zien.

De watersector reageert in 2016 en 2017 verdeeld op de marktontwikkelingen. De deltasector bleef in 2016 flink achter als gevolg van verslechterde marktomstandigheden. Door lage olieprijsen, een vertraagde groei van de wereldhandel en overcapaciteit liep de productie flink terug. Aan het eind van 2016 begon een herstel van de

vraag in te zetten. De vraag in de watertechnologie daarentegen nam in 2016 flink toe. In 2017 lijkt de deltatechnologie weer te herstellen. Door de gunstige ontwikkeling van de wereldeconomie zal in beide sectoren een groei van de WEX te zien zijn. Voor 2018 voorzien de bedrijven in beide sectoren een doorzettende groei. Bij bedrijven die actief zijn in de watertechnologie is het verwachte groeicijfer met gemiddeld 14% iets hoger dan bij de bedrijven die actief zijn in deltatechnologie (circa 9%).

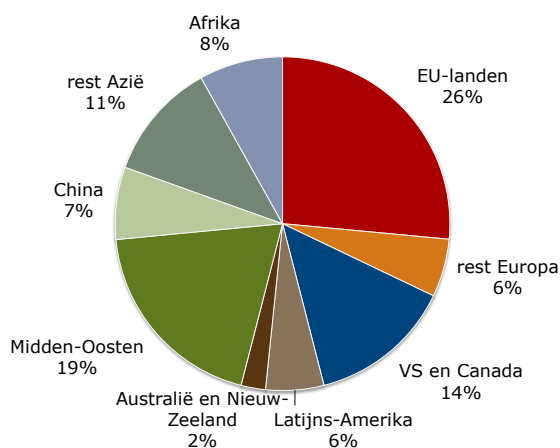
Export water naar regio

De bedrijven die deelnemen aan de WEX is gevraagd om een verdeling te maken van hun omzet naar regio. De ondervraagde bedrijven in de watersector halen meer dan de helft van hun omzet buiten Europa.

Van de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie, vormen de EU-landen het belangrijkste afzetgebied, gevolgd door het Midden-Oosten, VS en Canada en Azië (zie figuur 4).

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zijn de EU-landen eveneens het belangrijkste afzetgebied. Het beeld is vergelijkbaar met die van watertechnologie (zie figuur 5).

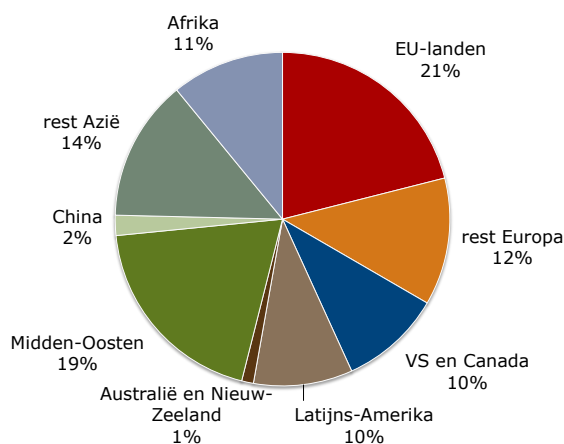
figuur 4 Gemiddelde verdeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten naar regio, bedrijven met watertechnologie, 2016 (n=57)

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

figuur 5 Gemiddelde verdeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten naar regio, bedrijven met deltatechnologie, 2016 (n=29)

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

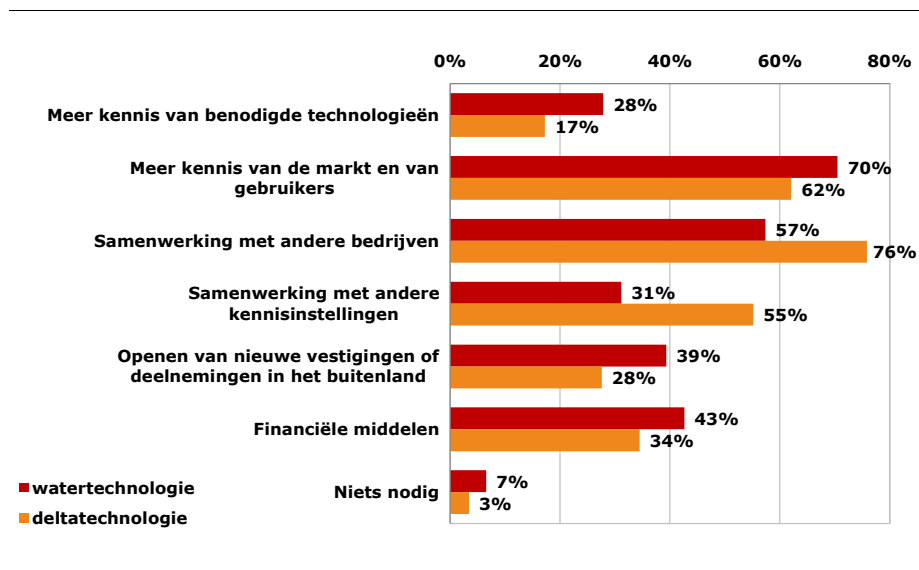
Benutten van kansen

Aan de WEX-deelnemers is gevraagd wat de bedrijven nodig hebben om de kansen binnen de watersector te benutten. Het beeld van bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie en die actief zijn op het gebied van deltatechnologie komt grotendeels overeen. De WEX-deelnemers geven aan vooral samenwerking met andere bedrijven nodig te hebben en meer kennis van de markt en van gebruikers. Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie wordt dit gevolgd door financiële middelen en het openen van nieuwe vestigingen of deelnemingen in het buitenland.

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie worden, naast samenwerking met andere bedrijven en meer kennis van de markt en van gebruikers, samenwerking met andere kennisinstellingen relatief vaak genoemd (zie figuur 6).

figuur 6 Benutten van kansen binnen de watersector: wat is er nodig? (watertechnologie n=61, deltatechnologie n=29)

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

Internationale concurrentiekracht

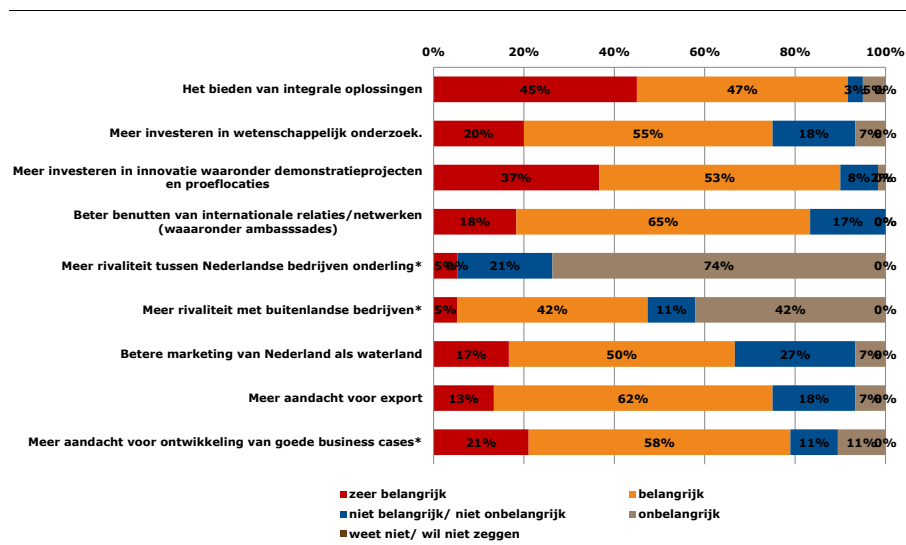
Voor de internationale concurrentiekracht van de watersector zijn meer investeren in innovatie waaronder demonstratieprojecten en proeflocaties en het bieden van integrale oplossingen de belangrijkste aspecten volgens de deelnemers aan de WEX.

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie worden ten opzichte van de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie meer investeren in innovatie waaronder demonstratieprojecten en proeflocaties vaker genoemd als zeer belangrijk, evenals het beter benutten van internationale relaties/netwerken (waaronder ambassades).

Meer rivaliteit tussen Nederlandse bedrijven en met buitenlandse bedrijven worden door veel bedrijven onbelangrijk gevonden voor de internationale concurrentiekracht zo blijkt uit figuur 7 en figuur 8.

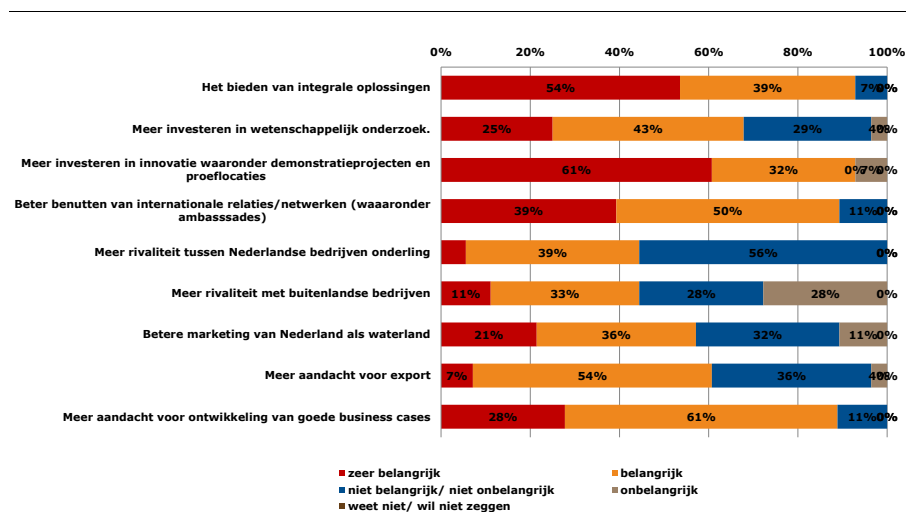
figuur 7 Aspecten die belangrijk zijn voor de internationale concurrentiekracht van de watersector, bedrijven met watertechnologie (n=60)

* n=19.

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

figuur 8 Aspecten die belangrijk zijn voor de internationale concurrentiekracht van de watersector, bedrijven met deltatechnologie (n=28)

* n=18.

Bron: Panteia, 2017 op basis van telefonische enquête.

De exportquote

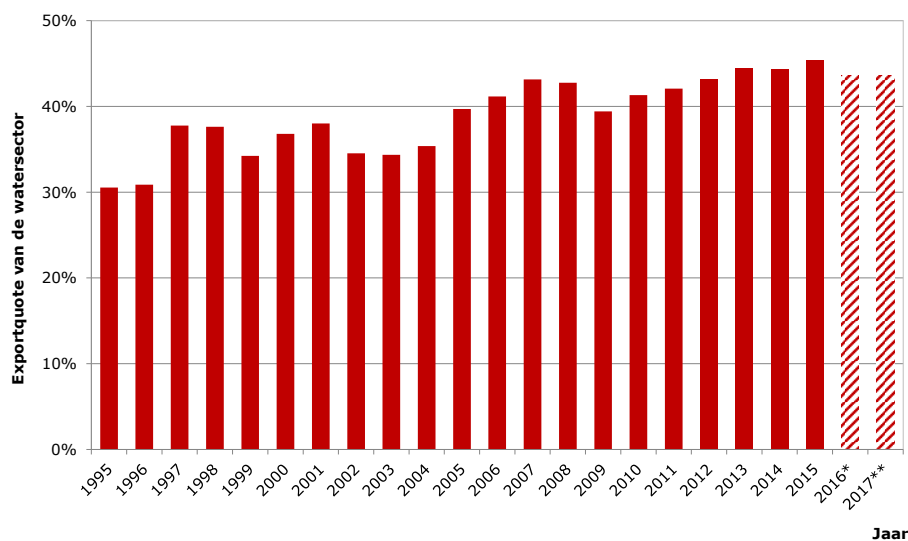
Aandeel export in de totale omzet van wateractiviteiten blijft de laatste jaren stabiel

Door de export van de watersector te relateren aan de totale omzet van de watersector (de exportquote) wordt de export in de context van de totale prestaties van de betreffende bedrijven geplaatst. Hierdoor worden conjunctuureffecten afgezwakt (zie figuur 9). Desalniettemin is het opvallend dat in jaren van hoogconjunctuur de exportquote procentueel toeneemt en bij laagconjunctuur weer afneemt. Ook ten tijde van de valutacrisis in 1999 is het aandeel gezakt. Verder blijkt uit figuur 9 dat in de periode 1995-2004 ongeveer een derde van de omzet in de watersector werd behaald door de export.

In de periode 2005-2008 was sprake van een opgaande conjunctuur en nam de exportquote ieder jaar toe. Dit houdt in dat de export van wateractiviteiten sneller toenam dan de totale omzet uit wateractiviteiten. De export is een steeds belangrijkere positie gaan innemen in de totale omzet uit wateractiviteiten. In 2009 kreeg de export met een flinke dip te maken door de economische crisis en viel de exportquote terug tot 39,4%. Met een groeiende wereldeconomie in 2010 en 2011, is zoals in vorige vergelijkbare situaties de exportquote weer toegenomen, en weer ruim boven de 40% gekomen. In afwijking van voorgaande perioden neemt in de tijden van de eurocrisis in 2012 en 2013 de exportquote toch toe. In 2014 is, met een voorzichtig economisch herstel van de Nederlandse economie, de exportquote stabiel gebleven. In 2015 profiteerde de watersector van een verder groeiende wereldeconomie, en nam de export sterker toe dan de totale wateromzet. In 2016 bleef de export echter wat achter, met name als gevolg van verslechterde marktomstandigheden. De exportquote zal in 2017 naar verwachting stabiel blijven. De wateractiviteiten zullen zowel binnenlands als buitenlands een groeiende vraag kennen.

figuur 9 Exportquote (de export ten opzichte van de omzet) van de watersector, 1995-2017

* De exportquote voor 2016 betreft een voorlopige realisatie.

** De exportquote voor 2017 betreft een prognose.

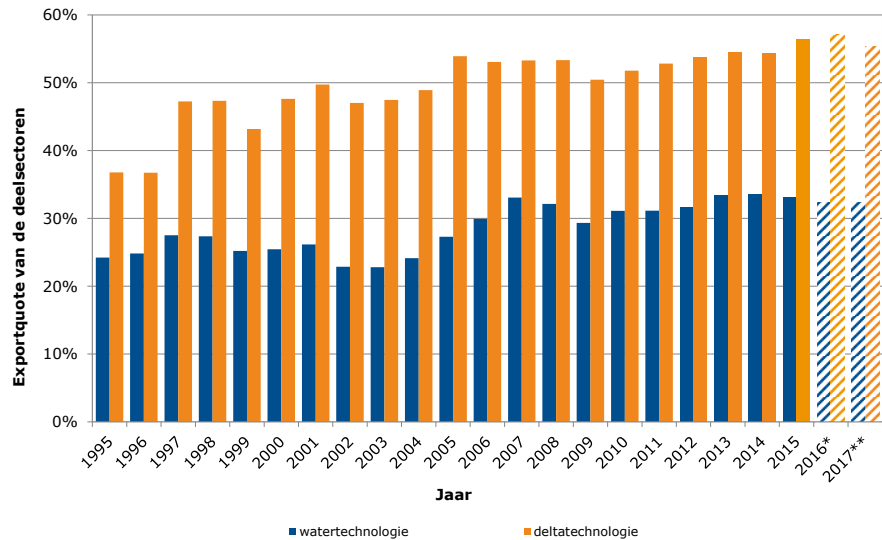
Bron: Panteia, 2017.

De exportquote in de deelsector deltatechnologie ligt met ruim 50% aanzienlijk hoger dan in de deelsector watertechnologie waar deze quote rond 30% ligt (zie figuur 10). In de periode 1995-2013 is de exportquote in de deltatechnologie zeer sterk toegenomen van 35 tot boven de 50%. Na de dip in 2009, nam de exportquote ieder jaar weer wat toe als gevolg van een licht herstellende omzet en een aantrekkelijke export-omzet. Voor 2016 en 2017 zal de exportquote naar verwachting op een hoog niveau blijven.

De exportquote in de deelsector watertechnologie is vrij stabiel, en schommelt de laatste jaren rond 33%.

figuur 10 Exportquote (de export ten opzichte van de omzet) van de watersector, 1995-2017

* De exportquote voor 2016 betreft een voorlopige realisatie.

** De exportquote voor 2017 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2017.

Het exportaandeel

Exportaandeel van de watersector in 2016 afgenomen, na sterke stijging in periode 2013-2015

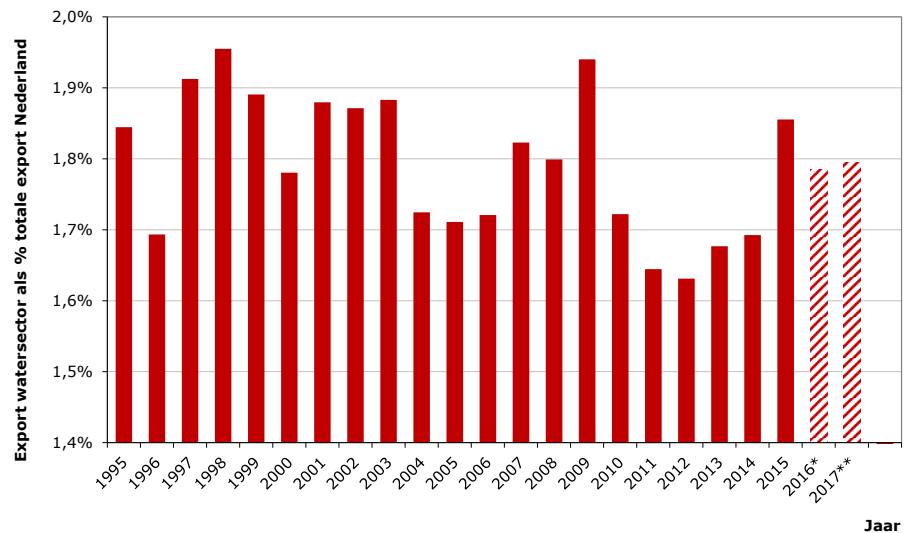
Voor een beter inzicht in de exportpositie van de watersector is in figuur 11 de export van wateractiviteiten uitgedrukt als percentage van de totale export in Nederland: het exportaandeel.

Het exportaandeel van de watersector in de totale export fluctueert binnen de marges van 1,6% en 2,0%. Tot en met 2003 schommelde het exportaandeel rond 1,8% (zie figuur 11). De jaren daarna lag het exportaandeel van de watersector fractioneel lager: rond 1,7%. In 2007 steeg het exportaandeel weer. In het crisisjaar 2009 sprong het exportaandeel boven de 1,9%. De export van de watersector was minder getroffen door de economische malaise dan de totale export. Bij het inzetten van het economische herstel in 2010 bleef de export van de watersector toch weer achter bij de totale export. In 2011 en 2012 is het aandeel verder teruggelopen. In deze periode is dit aandeel niet zo laag geweest. In 2013 trok de exportgroei van de watersector sterker aan dan de groei van de export voor Nederland. De totale Nederlandse export komt vooral uit de ons omringende landen die eveneens in een crisis verkeren, terwijl de export van wateractiviteiten voor een belangrijk deel voor rekening komt van regio's die (flinke) groei realiseren en waar dringende behoefte is aan wateractiviteiten. In 2014 en vooral in 2015 is dit verder voortgezet, waardoor het exportaandeel steeg naar ruim 1,8%. Dit als gevolg van een dalende exportomzet voor Nederland, tegenover een groei van de waterexport. Op basis van de gegevens van de deelnemers aan de WEX, is het exportaandeel van de watersector in 2016 iets gedaald naar ongeveer 1,8%. Dit heeft te

maken met verslechterde marktomstandigheden, projectinvesteringen die onder druk stonden, vertraging van de groei van opkomende economieën en instabiele wereldsituatie. Voor 2017 zal naar verwachting het exportaandeel weer licht toenemen.

figuur 11 Exportaandeel (export watersector gerelateerd aan de totale export in Nederland), 1995-2017

* Het exportaandeel voor 2016 betreft een voorlopige realisatie.

** Het exportaandeel voor 2017 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2017.

De bruto toegevoegde waarde

De bruto toegevoegde waarde is het inkomen dat verdiend wordt uit arbeid en kapitaal. Het wordt berekend als het verschil tussen de omzet en de waarde van het verbruik in het productieproces.⁶ De bruto toegevoegde waarde van de watersector is ruim 8,8 miljard euro in 2015. Ten opzichte van 2014 is dit een toename van 8% (ongeveer 8,2 miljard euro in 2014). In het Nederlandse bedrijfsleven kwam de bruto toegevoegde waarde in 2015 uit op ongeveer 579 miljard euro, 3% hoger dan in 2014.

De watersector heeft daarmee een aandeel van 1,5% in de bruto toegevoegde waarde. Dit percentage schommelt al een aantal jaren rond de 1,4% à 1,5%. Hieruit kan geconstateerd worden dat de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van de watersector in de pas loopt met de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van het Nederlandse bedrijfsleven.

Export neemt een steeds belangrijke positie in binnen de watersector

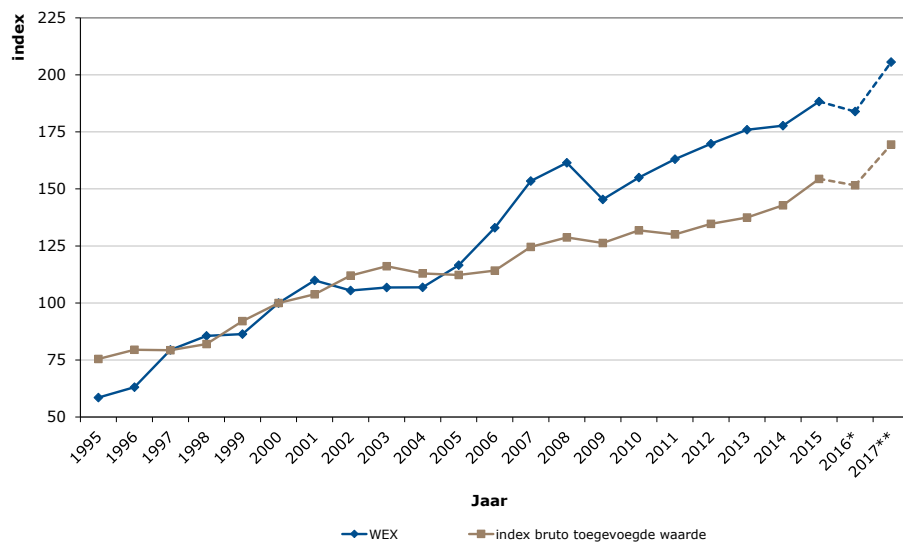
Door de WEX af te zetten tegen de index voor de bruto toegevoegde waarde van de watersector kan een indicatie worden verkregen van het belang van export voor de watersector (zie figuur 12). Net als bij de WEX geldt voor de index voor de toegevoegde waarde dat het basisjaar 2000 is. De index is in dat jaar gelijk aan 100, ofwel een toegevoegde

⁶ Met name kosten voor grond- en hulpstoffen, algemene kosten en indirecte belastingen.

waarde van de watersector van 5,7 miljard euro. Vanaf 2005 tot 2008 laat de WEX een veel sterkere toename zien dan de index van de bruto toegevoegde waarde. Dit betekent dat de export in die periode een steeds belangrijkere positie is gaan innemen binnen de watersector. In 2009, het crisisjaar, is de WEX echter sterker gedaald dan de index van de bruto toegevoegde waarde van de watersector. De export herstelde echter snel in 2010. In de periode 2010-2013 is de export van de watersector sterker gestegen dan de bruto toegevoegde waarde. In 2014 bleef de export van de watersector achter bij de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van de watersector. Hierna volgt de export van de watersector de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde.

figuur 12 De WEX en de index voor de bruto toegevoegde waarde, 1995-2017

* De WEX voor 2016 betreft een voorlopige realisatie.

** De WEX voor 2017 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2017.

Bijlage 1 Kerngegevens watersector

tabel 1 Kerngegevens watersector

jaar	export (x € 1 mln)	WEX	omzet (x € 1 mln)	export- quote	export NL (x € 1 mln)	export- aandeel	bruto toegevoegde waarde (x € 1 mln)	index bruto toegevoegde waarde
1995	2.415	58,5	7.907	30,5%	130.940	1,84%	4.327	75,5
1996	2.604	63,1	8.434	30,9%	153.752	1,69%	4.557	79,5
1997	3.279	79,4	8.681	37,8%	171.421	1,91%	4.545	79,3
1998	3.533	85,6	9.389	37,6%	180.725	1,96%	4.703	82,0
1999	3.566	86,4	10.418	34,2%	188.599	1,89%	5.279	92,1
2000	4.128	100,0	11.217	36,8%	231.854	1,78%	5.733	100,0
2001	4.536	109,9	11.935	38,0%	241.339	1,88%	5.953	103,8
2002	4.355	105,5	12.613	34,5%	232.704	1,87%	6.423	112,0
2003	4.410	106,8	12.832	34,4%	234.166	1,88%	6.658	116,1
2004	4.410	106,8	12.462	35,4%	255.660	1,72%	6.475	112,9
2005	4.813	116,6	12.126	39,7%	281.300	1,71%	6.439	112,3
2006	5.488	133,0	13.333	41,2%	318.953	1,72%	6.546	114,2
2007	6.335	153,5	14.679	43,2%	347.501	1,82%	7.144	124,6
2008	6.665	161,5	15.590	42,8%	370.480	1,80%	7.381	128,7
2009	6.002	145,4	15.226	39,4%	309.369	1,94%	7.240	126,3
2010	6.398	155,0	15.487	41,3%	371.549	1,72%	7.561	131,9
2011	6.716	162,7	15.997	42,0%	409.358	1,64%	7.458	130,1
2012	7.009	169,8	16.240	43,2%	429.717	1,63%	7.723	134,7
2013	7.262	175,9	16.340	44,4%	433.106	1,68%	7.880	137,4
2014	7.335	177,7	16.524	44,4%	433.405	1,69%	8.188	142,8
2015	7.774	188,3	17.120	45,4%	418.982	1,86%	8.852	154,4
2016*	7.587	183,9	17.376	43,7%	425.039	1,79%	8.690	151,6
2017**	8.482	205,6	19.444	43,6%	472.482	1,80%	9.710	169,5

* Voor 2016 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2017 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2017.

tabel 2 Kerngegevens watertechnologie

<i>jaar</i>	<i>export (x 1 € mln)</i>	<i>WEX</i>	<i>omzet (x 1 € mln)</i>	<i>exportquote</i>
1995	954	68,1	3.937	24,2%
1996	1.049	74,9	4.225	24,8%
1997	1.151	82,2	4.185	27,5%
1998	1.250	89,3	4.568	27,4%
1999	1.307	93,3	5.184	25,2%
2000	1.400	100,0	5.500	25,5%
2001	1.552	110,9	5.931	26,2%
2002	1.481	105,8	6.477	22,9%
2003	1.538	109,9	6.749	22,8%
2004	1.634	116,7	6.769	24,1%
2005	1.763	125,9	6.459	27,3%
2006	2.059	147,1	6.876	29,9%
2007	2.439	174,2	7.373	33,1%
2008	2.506	179,0	7.798	32,1%
2009	2.315	165,4	7.895	29,3%
2010	2.459	175,6	7.902	31,1%
2011	2.500	178,5	8.031	31,1%
2012	2.512	179,4	7.923	31,7%
2013	2.656	189,7	7.934	33,5%
2014	2.701	192,9	8.047	33,6%
2015	2.683	191,6	8.114	33,1%
2016*	3.064	218,7	94.69	32,4%
2017**	2.744	196,0	8.224	33,4%

* Voor 2016 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2017 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2017.

tabel 3 Kerngegevens deltatechnologie

<i>jaar</i>	<i>export (x 1 € mln)</i>	<i>WEX</i>	<i>omzet (x 1 € mln)</i>	<i>exportquote</i>
1995	1.405	53,5	3.821	36,8%
1996	1.488	56,6	4.051	36,7%
1997	2.054	78,1	4.347	47,2%
1998	2.206	83,9	4.659	47,3%
1999	2.178	82,9	5.045	43,2%
2000	2.628	100,0	5.517	47,6%
2001	2.880	109,6	5.792	49,7%
2002	2.773	105,5	5.896	47,0%
2003	2.770	105,4	5.834	47,5%
2004	2.666	101,4	5.451	48,9%
2005	2.929	111,5	5.433	53,9%
2006	3.292	125,3	6.204	53,1%
2007	3.746	142,5	7.029	53,3%
2008	4.000	152,2	7.500	53,3%
2009	3.553	135,2	7.045	50,4%
2010	3.780	143,8	7.298	51,8%
2011	4.056	154,3	7.679	52,8%
2012	4.312	164,1	8.028	53,7%
2013	4.419	168,2	8.116	54,4%
2014	4.448	169,2	8.187	54,3%
2015	4.910	186,8	8.714	56,3%
2016*	4.355	165,5	7.616	57,1%
2017**	5.084	193,4	9.185	55,3%

* Voor 2016 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2017 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2017.

Bijlage 2 **Totstandkoming WEX**

In deze bijlage wordt ingegaan op de totstandkoming van de WEX.

Aanleiding

Partners voor Water (PvW) en Netherlands Water Partnership (NWP) proberen beide de inzet van de Nederlandse watersector in het buitenland te versterken. Er is behoefte ontstaan aan een index die de ontwikkeling van prestaties van de watersector in het buitenland laat zien. Partners voor Water heeft Panteia een aantal jaar geleden gevraagd om een methode te ontwikkelen waarmee de exportpositie van de Nederlandse watersector in de tijd op een representatieve wijze kan worden gemonitord. De eerder gemaakte berekeningen in de Strategische Waterkaarten (2000/2001)⁷ vormen het uitgangspunt voor de te ontwikkelen WEX⁸. Het resultaat is de Watersector Exportindex (WEX).

Afbakening watersector

Voor de afbakening van de watersector is de indeling naar deelmarkten uit de rapportage 'Strategische Waterkaarten' gebruikt, namelijk:

Watertechnologie:

- watervoorziening (drinkwatervoorziening en -behandeling, drinkwatertransport en -distributie, industriële watervoorziening en -behandeling, industrieel watertransport en -distributie);
- afvalwater (collectie en/of sanitatie, industrieel afvalwater, huishoudelijk afvalwater en hergebruik van afvalwater).

Deltatechnologie:

- waterbeheer (integraal waterbeheer, grondwater, oppervlaktewater, waterkwantiteit, waterkwaliteit);
- water en groen;
- waterkracht (een segment van beperkte omvang dat niet nader wordt onderverdeeld);
- waterbouw (kustontwikkeling, havenconstructie en baggeren).

Definitie van export

Voor de export is een ruime definitie gekozen:

Omzet behaald in het buitenland. Dat kan zowel zijn via export vanuit Nederlandse vestigingen als via omzet gerealiseerd via buitenlandse vestigingen.

⁷ Arnoud Muizer en Marcel van den Bergh (2002), Strategic Watercards: International opportunities for the Dutch water sector, i.o.v. Netherlands Water Partnership.

⁸ In 2007 heeft EIM de 'Sectorchets water 2007' voor de EVD uitgevoerd. In deze studie is, net als in de 'Strategische Waterkaarten', de exportpositie van de watersector in kaart gebracht en wel voor het jaar 2006. Deze studie biedt een nieuw ijkpunt voor de WEX. Omdat het programma Partners voor Water betrekking heeft op de periode 2005-2009, is ervoor gekozen om de WEX voor deze periode te iken met behulp van de 'Strategische Waterkaarten' en niet halverwege het programma over te stappen op een nieuw ijkpunt.

WEX op basis van statistieken

De Nederlandse statistieken hanteren bij de bedrijfsclassificatie de SBI⁹ (CBS). De watersector sluit hier niet op aan. Bedrijven die tezamen de watersector vormen, zijn verspreid over diverse sectoren binnen de statistieken. De deelsectoren van de watersector omvatten zowel de primaire activiteit, als de toelieferingen, het ontwerp, de bouw, de kennisontwikkeling en -overdracht en het advies.

Het is niet mogelijk om de vele deelactiviteiten binnen de watersector exact te onderscheiden. Per deelactiviteit is in de statistieken gekeken naar beschikbare informatie over export op een zo laag mogelijk aggregatieniveau en zo actueel mogelijk. Enkele voor de watersector belangrijke deelactiviteiten zijn op deze manier te onderscheiden. Omdat veel deelactiviteiten worden onderscheiden, gaat wel de 'Wet van de grote aantallen' op. Overschatting van de ene activiteit wordt gecompenseerd door onderschatting van de andere activiteit.

De onderscheiden deelactiviteiten en de gebruikte statistieken zijn gepresenteerd in tabel 5. Panteia maakt vooral gebruik van de Statistiek Internationale handel en de IO-tabel van het CBS voor het bepalen van de export van de watersector. Voor data over de natte waterbouw maakte Panteia tot 2006 gebruik van cijfers van de Vereniging van Waterbouwers. Momenteel publiceert de Vereniging van Waterbouwers geen cijfers meer over de export natte waterbouw. Voor de natte waterbouw grijpt Panteia terug naar de jaarverslagen van enkele grote bedrijven binnen dit segment.

De export van de watersector wordt opgebouwd vanuit de gepresenteerde deel-segmenten. Om tot het totale cijfer voor de export van water te komen, maakt Panteia gebruik van wegingsfactoren. Deze wegingsfactoren zijn afgeleid uit de 'Strategische Waterkaarten'. De export van de watersector is vervolgens geïndexeerd, met als basisjaar 2000, tot de WEX.

Er heeft in 2011 een herindexatie plaatsgevonden op basis van het rapport 'Het Nederlandse Deltatechnologie-cluster' (Panteia/Blueconomy), uitgevoerd in opdracht van NWP, waarin een schatting van de economische waarde van het Nederlandse Deltatechnologie-cluster is gegeven.

⁹ De Standaard Bedrijfsindeling van het CBS (SBI) geeft een systematische hiërarchische indeling van economische activiteiten. Thans geldend is de SBI 2008. De SBI 2008 wordt door het CBS o.a. gebruikt om bedrijfseenheden te rubriceren naar hun hoofdactiviteiten (Bron: CBS).

tabel 4 WEX op basis van statistieken

<i>Segment watersector</i>	<i>SBI</i>	<i>Bron*</i>
Watertechnologie		
Watervoorziening		
Pompen, generatoren (toelevering/installatie)		Stat. Internationale Handel
Aanleg waterleiding		IO-tabel
Metalen buizen (toelevering)		Stat. Internationale Handel
Waterproductie en waterdistributie		IO-tabel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Afvalwater		
Afvalwaterbehandeling		IO-tabel
Zuiveringsinstallaties e.d. (toelevering/installatie)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Deltatechnologie		
Waterbeheer		
Waterschappen		IO-tabel
Pompen, generatoren (toelevering/installatie)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Irrigatie en drainage		
GWW-activiteiten		IO-tabel
Kunststofbuizen (toelevering)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Waterbouw		
Natte waterbouw		VBKO ¹⁰ /Jaarverslagen
Kennisontwikkeling en overdracht		IO-tabel

* IO = Input Output.

Bron: Panteia, 2017.

¹⁰ Tot en met 2006 werden cijfers van de VBKO (Vereniging van Waterbouwers in Bagger-, Kust- en Oeverwerken) gebruikt. Deze cijfers worden nu niet meer gepubliceerd. Sinds 2006 worden de cijfers uit de jaarverslagen van enkele grote bedrijven in de natte waterbouw meegenomen.

WEX op basis van de telefonische enquête

De statistieken hebben als nadeel dat ze ruim een jaar achterlopen. Ze bieden anno 2017 nog geen data voor 2016. Op basis van de statistieken is de WEX tot en met 2015 vastgesteld. Om toch een actueel beeld te schetsen van de WEX wordt een telefonische enquête ingezet onder ruim 100 verschillende bedrijven binnen de watersector. De bedrijven zijn over de deelsectoren verspreid.

Er wordt gevraagd naar de niveaus en de ontwikkelingen van de omzet, de omzet van wateractiviteiten, de buitenlandse omzet en de buitenlandse omzet van wateractiviteiten, maar ook naar de toekomstverwachtingen. De deelnemende bedrijven aan de enquête zijn in oktober 2017 ondervraagd. De antwoorden c.q. verwachtingen voor 2017 en 2018 moeten dan ook in dat perspectief geplaatst worden.

De berekening van de actuele WEX vindt in een aantal stappen plaats. Vanuit de deelsectoren vindt een herweging plaats. Ook nu biedt de rapportage 'Strategische Waterkaarten' uitkomst voor de vaststelling van de gewichten.

De bijbehorende formules worden gegeven voor de WEX 2016. De WEX op basis van de telefonische enquête in de andere jaren, wordt op analoge wijze vastgesteld.

De formules zijn:

$$A_{j,2016} = \sum \left(\frac{A_{j,2016}}{(100\% + D_{j,2016})} \right)$$

$$A_{t,2015} = \sum_j A_{j,2015} \text{ en } A_{t,2016} = \sum_j A_{j,2016}$$

$$WEX_{2016} = WEX_{2015} \times \left(\frac{A_{t,2016}}{A_{t,2015}} \right)$$

waarbij:

$A_{j, 2015}$ exportomvang (wateractiviteiten) van deelsector j in 2015 uit statistiek

$A_{t, 2015}$ exportomvang (wateractiviteiten) in 2015 van alle bedrijven in de watersector

$D_{j, 2015}$ gewogen exportgroei (wateractiviteiten) in 2016 in % van bedrijven deelsector j in steekproef telefonische enquête

$A_{j, 2016}$ geschatte exportomvang (wateractiviteiten) van deelsector j in 2016 in steekproef telefonische enquête

$A_{t, 2016}$ geschatte exportomvang (wateractiviteiten) in 2016 van alle bedrijven in de watersector

WEX_{2015} watersector exportindex in 2015 op basis van statistieken

WEX_{2016} geschatte watersector exportindex in 2016 op basis van telefonische enquête

De WEX berekend op basis van de telefonische enquête betreft een voorlopige realisatie/prognose. De WEX wordt op basis van de statistieken definitief vastgesteld.

